

บทที่ 2

แนวคิดในเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

2.1. สิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล

ในเรื่องของคำพิพากษานั้นเคยมีทฤษฎีในเรื่องหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษา (res judicata) ซึ่งถือว่า เมื่อมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้วก็ควรที่จะให้คู่ความและประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เนื่องจากหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษานี้เกิดจากแนวคิดที่ว่า คำพิพากษาของพระมหากษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นที่ยุติ ถึงแม้ว่าจะมีการกล่าวถึงหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษา (res judicata) ก็ตาม แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวคงมีความหมายจำกัดแค่เพียงว่าคำพิพากษาขององค์กรตุลาการจะไม่ถูกลบล้างหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยองค์กรอื่นๆ แต่ภายในองค์กรตุลาการเดียวกัน ก็เป็นที่ยอมรับว่าคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างสามารถถูกเปลี่ยนแปลงโดยศาลสูงได้ เพราะคำพิพากษาของศาลล่างไม่ว่าศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์อาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องได้ ดังนั้นควรที่จะมีการตรวจสอบจากศาลสูงก่อน ดังนั้นในปัจจุบันจึงใช้หลักนี้ในลักษณะของการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำในคดีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว (double jeopardy) และใช้ในกรณีที่คู่ความมิได้อุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด¹ เมื่อทฤษฎีในเรื่องหลักความเป็นที่สุดของคำพิพากษา (res judicata) ไม่ใช่เป็นข้อห้ามในการแก้ไขคำพิพากษาแล้ว ทำให้การแก้ไขคำพิพากษามีวิธีการอยู่ 2 ประการด้วยกัน กล่าวคือ

ประการแรก การแก้ไขเนื้อหาของคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้องก่อนที่คำพิพากษาจะถึงที่สุดซึ่งเป็นการชะลอมิให้คำพิพากษามีผลบังคับตามกฎหมาย อันได้แก่ การแก้ไขด้วยระบบของการอุทธรณ์ ฉะนั้น การอุทธรณ์จึงต้องกระทำเสียก่อนที่คำพิพากษาจะถึงที่สุด ถ้าล่วงเลยระยะเวลาการอุทธรณ์ไปแล้วคำพิพากษาย่อมถึงที่สุด ถ้าคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากปรากฏความผิดพลาดก็ต้องแก้ไขด้วยวิธีการอื่นต่อไป การอุทธรณ์เป็นวิธีการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่อยู่ในเนื้อหาของคำพิพากษา อันได้แก่การกำหนดข้อเท็จจริง การใช้กฎหมายและการกำหนดโทษ ทั้งในประเทศคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ต่างใช้วิธีการอุทธรณ์ในการแก้ไขคำพิพากษาที่ผิดพลาด

ประการสอง การแก้ไขเนื้อหาของคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้องเมื่อคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ในบางครั้งด้วยระบบของการอุทธรณ์ ไม่อาจจะแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นได้ หรืออาจเป็นกรณีที่ความไม่ถูกต้องเพิ่งปรากฏเมื่อคดีพิพากษาถึงที่สุดแล้ว เช่น เพิ่งพบพยานหลักฐานใหม่ (fresh evidence) หรือเพิ่งปรากฏว่าพยานหลักฐานในคดีเป็นเท็จ เป็นต้น ซึ่งไม่อาจจะอุทธรณ์ได้

¹ ชาอุทธรณ์คดี ประณีจิดด์และคณะ, รายงานการวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา, 2545, หน้า 2

เนื่องจากคดีถึงที่สุดแล้ว ในกรณีเช่นนี้การแก้ไขข้อบกพร่องทำได้โดยการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (reopening of the proceeding)²

การแก้ไขคำพิพากษาด้วยวิธีการทั้งสองดังกล่าวเป็นวิธีการแก้ไขภายในองค์กรตุลาการเดียวกัน หากให้ฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหารเข้ามาควบคุมแล้วก็จะขัดต่อหลักการแบ่งแยกอำนาจ (separation of power) ในส่วนของการแก้ไขคำพิพากษาด้วยวิธีการอุทธรณ์นั้น เมื่อพิจารณาในแง่สิทธิการอุทธรณ์แล้วจะเห็นว่าเกิดขึ้นมาจากความสำคัญของการอุทธรณ์ กล่าวคือ ถ้าหากไม่ให้มีการแก้ไขคำพิพากษาด้วยวิธีการอุทธรณ์แล้ว ย่อมทำให้ความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นได้ เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นเพียงปฎุชนธรรมดาที่อาจเกิดความผิดพลาด ความผิดพลาดนี้อาจเกิดขึ้นได้ ทั้งการรับฟังข้อเท็จจริงและการปรับใช้ข้อกฎหมายรวมทั้งอาจเกิดจากการดำเนินกระบวนการที่ผิดพลาดได้ ความผิดพลาดดังกล่าวย่อมทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความอีกทั้งยังทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากการตัดสินดังกล่าวก็จะหาวิธีการอื่นๆ อันไม่ชอบธรรมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ดังนั้นการอุทธรณ์จึงมีความประสงค์ที่จะให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจควบคุมการใช้ดุลพินิจของศาลล่าง เพื่อป้องกันไม่ให้มีการใช้ดุลพินิจที่ผิดพลาด อำนาจเช่นนี้เรียกว่า Supervisory power³

เหตุผลประการหนึ่งที่ยอมให้มีการอุทธรณ์และฎีกาได้นั้นเป็นเพราะเมื่อคำพิพากษาได้อ่านแล้วย่อมมีผลบังคับได้ตามกฎหมายซึ่งมีความแน่นอนและเด็ดขาด หากมีการแก้ไขโดยวิธีการนำคดีมาฟ้องหรือว่ากล่าวกันใหม่แล้วก็จะเป็นการต้องห้ามตามหลัก Double jeopardy ได้ ดังนั้น วิธีการหนึ่งที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องของคำพิพากษานั้น คือ การอุทธรณ์และฎีกา แต่อย่างไรก็ดี ถ้าคู่ความ ไม่ได้ใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด คำพิพากษาก็ย่อมมีผลใช้บังคับแก่คู่ความนั้นทันที (Final and Binding) นอกจากนั้นแล้ว หากให้คำพิพากษาสิ้นสุดลงเพียงศาลชั้นต้นแล้ว ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความที่ไม่สุจริตอาศัยประโยชน์เพื่อให้ได้มาซึ่งคำพิพากษาอันเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน เช่น การนำสืบโดยใช้พยานหลักฐานอันเป็นเท็จจนศาลมีคำพิพากษาเป็นคุณแก่ฝ่ายตน หรือการที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาดำตามสัญญาประนีประนอมยอมความโดยเหตุที่คู่ความฝ่ายหนึ่งทำการฉ้อฉลคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง ในข้อนี้จะขัดกับสุภาษิตละตินที่ว่า *Commodum ex injuria neon habere debet* หรือ ผู้กระทำการใดโดยไม่ชอบก็ไม่ควรได้รับประโยชน์จากการนั้นๆ

² จินานนท์ วงศ์วิระชัย, “การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์คดีในระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 51-52

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59-60

หากพิจารณาในแง่ของการปฏิบัติงานแล้วจะเห็นว่า การยอมให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาได้นั้นมีความสำคัญ เนื่องจากการพิจารณาตัดสินคดีของศาลสูงนั้นก่อให้เกิดความถูกต้องได้มากกว่าศาลล่างได้ กล่าวคือ

1. จำนวนองค์คณะผู้พิพากษาของศาลสูงนั้นปกติมักจะมีมากกว่าองค์คณะผู้พิพากษาของศาลล่าง
2. ผู้พิพากษาของศาลสูงจะเป็นผู้มีประสบการณ์และความเชี่ยวชาญมากกว่าผู้พิพากษาศาลล่าง
3. การที่ศาลสูงมีประเด็นที่จะต้องพิจารณากระชั้นมากกว่าศาลล่างทำให้ไม่ต้องมีความกดดันในการเร่งรัดการพิจารณา จึงสามารถพิจารณาได้ละเอียดรอบคอบมากกว่าศาลล่าง

นอกจากนั้นแล้ว การอุทธรณ์หรือฎีกานั้นเป็นเรื่องการแก้ไขคำพิพากษาโดยจะต้องให้ศาลสูงกว่าเป็นผู้ทำการแก้ไข เพราะเมื่อศาลเดิมได้อ่านคำพิพากษาแล้ว ก็ไม่มีอำนาจที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกต่อไป เว้นแต่เป็นเรื่องการแก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งที่มีข้อผิดพลาดที่เขียนผิดพลาดหรือผิดหลงเพียงเล็กน้อย ทั้งนี้เมื่อศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้วย่อมทำให้คดีเสร็จไปจากศาล

ในระบบกฎหมายของ Common law เองก็ยอมรับให้มีการแก้ไขข้อผิดพลาดในการพิจารณาและพิพากษาคดีของศาลล่างได้ ดังเช่นในคดี Dairy Queen v. Wood 369 U.S. 469 (1962) ซึ่งในคดีดังกล่าวเป็นเรื่องที่โจทก์คือ บริษัท Dairy Queen ฟ้องเรียกค่าเสียหายจากจำเลยฐานผิดสัญญาจากการที่จำเลยไม่ชำระค่าขอใช้เครื่องหมายการค้าของ Dairy Queen ทางจำเลยได้ยื่นคำร้องต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ลูกขุนทำการพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงที่ว่าจำเลยผิดสัญญาหรือไม่ แต่ศาลชั้นต้นยกคำร้องดังกล่าว ซึ่งต่อมาศาลอุทธรณ์ของสหรัฐ ได้วินิจฉัยว่า การที่คู่ความจะได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนนั้นเป็นสิทธิที่บัญญัติไว้ใน บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมที่ 7 ของรัฐธรรมนูญสหรัฐ (Seventh Amendment) การวินิจฉัยในประเด็นปัญหาข้อเท็จจริงโดยลูกขุนดังกล่าวจะขัดต่อการวินิจฉัยในเรื่องความรับผิดชอบสัญญาด้วย ในคดีนี้ศาลอุทธรณ์จึงมีคำสั่งให้ศาลชั้นต้นแก้ไขข้อผิดพลาด โดยการให้มีการรับคำร้องขอให้พิพากษาคดีโดยลูกขุนก่อน⁴ นอกจากนั้นแล้วในระบบ

⁴ - ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 143 วรรค 1 บัญญัติว่า “ถ้าพิพากษาหรือคำสั่งใด มีข้อผิดพลาดเล็กน้อยหรือข้อผิดพลาดเล็กน้อยอื่น ๆ และมีได้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้น เมื่อศาลที่ได้พิพากษาหรือมีคำสั่งนั้นเห็นสมควร หรือเมื่อคู่ความที่เกี่ยวข้อร้องขอศาลจะมีคำสั่งเพิ่มเติมแก้ไขข้อผิดพลาด หรือข้อผิดพลาดเหล่านั้นให้ถูกต้องก็ได้...”

-ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 190 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้แก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งอ่านแล้ว นอกจากแก้ไขข้อคำที่เขียนหรือพิมพ์ผิดพลาด”

⁵ Bernard F. Fataldo, Fedrick G. Kempin Jr., John M. Stockton and Charles M. Wenner, *Introduction to Law and Legal Process*, 3rd ed. (New York: John Wiley & sons Inc, 1980), pp 251-253

Common law ยังได้มองถึงวัตถุประสงค์ของการอุทธรณ์ไว้ว่า มีขึ้นเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย เพื่ออธิบายให้เกิดความชัดเจนถึงทฤษฎีต่างๆ โดยสร้างหลักกฎหมายและบรรทัดฐานต่อสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ ตลอดจนเพื่อแปลและขยายความกฎหมาย⁶

นอกจากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น หากเราพิจารณาประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับสังคมในแง่ของการบังคับใช้กฎหมายแล้วจะเห็นว่า เนื่องจากคำพิพากษาของศาลล่างมีอยู่เป็นจำนวนมากโดยที่คำพิพากษาดังกล่าวอาจไม่สอดคล้องกัน ซึ่งความสอดคล้องต้องกันของคำพิพากษาหรือการบังคับใช้กฎหมายนับว่าเป็นเรื่องสำคัญสำหรับศาล ผู้ประกอบวิชาชีพกฎหมาย และสังคม โดยส่วนรวม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมียุติธรรมหรือศูนย์รวมที่จะทำให้กฎหมายมีความชัดเจนและสอดคล้องกัน ดังนั้นกลไกในการตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลสูงจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยในประเทศ Common law นั้นคำพิพากษาของศาลเป็นที่มาประการหนึ่งของกฎหมาย และมีการใช้เรื่องหลักกฎหมายจากแนวคำพิพากษาของศาล (Stare decisis or the doctrine of precedent) แต่อย่างไรก็ตาม ในประเทศอื่นซึ่งไม่มีหลัก Stare decisis นั้น กลไกที่มีองค์กรกลางในการตรวจสอบคำพิพากษาก็นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างมากที่ช่วยทำให้กฎหมายมีการพัฒนาในทางสมเหตุสมผลมากขึ้น แม้ว่าหลักเกี่ยวกับผลผูกพันของคำพิพากษาเดิม (Doctrine of precedent) ของประเทศ Common law ไม่ปรากฏในกลุ่มประเทศ Civil law ก็ตาม แต่คำพิพากษาของศาลสูงสุดก็ก่อให้เกิดเป็นแนวคำพิพากษาสำหรับการตัดสินใจของศาลล่างที่คล้ายคลึงกัน⁷

แนวความคิดที่ให้สิทธิคู่ความในการอุทธรณ์ฎีกานั้นแท้ที่จริงแล้วมีที่มาจากหลักในเรื่องการฟังความทั้งสองฝ่ายและสิทธิในการต่อสู้คดี ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความต่อสู้คดีตามหลักของกระบวนการพิจารณาที่ประสงค์จะให้เป็นหลักประกันความถูกต้องของคำพิพากษา การอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นเรื่องของความเป็นอิสระและเปิดโอกาสให้คู่ความทุกฝ่ายทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ จากเจตนารมณ์ดังกล่าว การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่างไปยังศาลสูงจึงเสมือนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน โดยคู่ความควรมีสิทธิที่จะให้ศาลสูงเป็นผู้ควบคุมตรวจสอบเพื่อแก้ไขคำพิพากษาของศาลล่าง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือกระบวนการพิจารณา หรือให้ชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญ⁸

⁶ Neubauer, D., W., Judicial Process Law, Courts and Politics in the United States : (Books/Cole publishing company, 1991), p.338

⁷ วรณชิต บุญปราง, ธนกร วรปรัชญาอุท และศิริพันธ์ พชรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: สำนัก พิมพ์วิญญูชน, 2548), หน้า 183-184

⁸ หลักดังกล่าวได้รับการยืนยันโดยคำพิพากษาฎีกาที่ 324/2523 และ 1877/2526 (ประชุมใหญ่)

⁹ วรณชิต บุญปราง, ธนกร วรปรัชญาอุท และศิริพันธ์ พชรบ, หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เล่ม 2, หน้า

ถึงแม้การอุทธรณ์และฎีกามีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมการใช้ดุลพินิจและการแก้ไขคำพิพากษาของศาลล่างก็ตามแต่สิ่งที่จะต้องพิจารณาและคำนึงถึงในการอุทธรณ์และฎีกานั้นก็คือกระบวนการพิจารณาต่างๆ ควรเป็นไปอย่างรวดเร็วปราศจากความล่าช้า เพราะกระบวนการที่ล่าช้าจะทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมขึ้น (Justice delayed is justice denied) กระบวนการที่ล่าช้านี้เป็นการขัดต่อหลักการของกฎหมายวิธีสบัญญัติที่มุ่งให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ดังนั้น จึงมีมาตรการทางกฎหมายที่จะขจัดปัญหาความล่าช้าและการประวิงคดีโดยการสร้างบทบัญญัติเรื่องการห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาขึ้นมาซึ่งผู้เขียนจะได้กล่าวต่อไป

2.1.1. สิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญาตามกฎหมายไทย

สืบเนื่องมาจากประเทศไทยซึ่งเป็นระบบชีวิตลวันนั้นใช้ระบบอุทธรณ์และฎีกาแบบระบบสิทธิ กล่าวคือ เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิที่จะอุทธรณ์และฎีกาเป็นหลักการห้ามอุทธรณ์และฎีกานั้นถือเป็นข้อยกเว้นหรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งได้ทุกเรื่อง โดยที่การอุทธรณ์และฎีกาไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายอนุญาติให้อุทธรณ์หรือฎีกาก่อน¹⁰ ผลจากระบบสิทธินี้เองที่ทำให้คู่ความฝ่ายที่ไม่พอใจในคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่างมักใช้สิทธิอุทธรณ์และฎีกาคือศาลสูงต่อไป

ในส่วนของผู้มีสิทธิในการยื่นอุทธรณ์หรือฎีกานั้นโดยทั่วไป ได้แก่ คู่ความในคดี เช่น โจทก์ โจทก์ร่วม จำเลย รวมทั้งทนายจำเลยที่ได้รับแต่งตั้งเป็นทนายความแทนคู่ความและมีอำนาจอุทธรณ์หรือฎีกาแทนคู่ความ หรือทนายผู้ได้รับมรดกความของโจทก์ เป็นต้น ส่วนทนายความซึ่งตัวความไม่ได้มอบสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาและจำเลยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องที่ยังไม่มีฐานะเป็นคู่ความย่อมไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์

ฎีกาที่ 971/2479 ทนายความซึ่งตัวความไม่ได้มอบสิทธิในการฎีกา ไม่มีอำนาจลงนามฎีกาแทนตัวความ ฎีกาเช่นว่านี้แม้ตัวความจะให้สัตยาบันในภายหลังเมื่อสิ้นกำหนดอายุความฎีกาแล้วก็ไม่เป็นผลแต่อย่างใด

ฎีกาที่ 836/2501 คดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลไต่สวนมูลฟ้องโดยสอบถามข้อเท็จจริงบางประการแล้วเห็นว่า ไม่ต้องสืบพยาน และพิพากษายกฟ้อง ศาลอุทธรณ์ยกคำพิพากษาศาลชั้นต้นโดยไต่สวนมูลฟ้องต่อไป จำเลยไม่มีฐานะเป็นคู่ความจึงฎีกาไม่ได้

ฎีกาที่ 123/2522 ก่อนศาลประทับฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ จำเลยยังไม่มีฐานะเป็นคู่ความจึงไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา

¹⁰ สัญญา ธรรมศักดิ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: แสงทองการพิมพ์, 2518), หน้า 688

ฎีกาที่ 371/2530 ในคดีอาญาที่ราษฎรเป็นโจทก์ ก่อนที่ศาลประทับฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรคสาม บัญญัติมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น จำเลยจึงไม่มีฐานะเป็นคู่ความ เมื่อศาลอุทธรณ์พิพากษาคำสั่งของศาลชั้นต้นที่ว่าโจทก์ทั้งฟ้อง และให้จำหน่ายคดี จำเลยย่อมไม่มีสิทธิฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ (ฎีกาที่ 1221/2530 วินิจฉัยตาม)

แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ไม่ได้บังคับว่า เฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้นที่จะมีสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกา เนื่องจากในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 เองก็ไม่ได้บัญญัติว่า “ให้คู่ความอุทธรณ์” แต่บัญญัติว่า “ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์” ไม่มีการระบุไว้ว่า ผู้ใดจะเป็นคู่ความ อันเป็นบทบัญญัติแบบเดียวกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 223 และ 247 ทั้งนี้เพราะกฎหมายไม่ประสงค์จะจำกัดว่าจะต้องเป็นคู่ความเท่านั้นที่จะอุทธรณ์ได้ จึงบัญญัติให้คลุมถึงผู้ที่มีได้เป็นคู่ความในคดีด้วย หากมีส่วนเกี่ยวข้องและมีส่วนได้เสียในคดีแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์หรือฎีกาได้ เช่น ผู้ที่ไม่ใช่คู่ความซึ่งถูกลงโทษฐานละเมิดอำนาจศาล ผู้ยื่นข้อมมีสิทธิคัดค้านคำสั่งของศาลชั้นต้นได้ (ฎีกาที่ 22/2497, ที่ 861/2503 และที่ 102/2507)¹¹ หรือกรณีที่ผู้ร้องขอประกันที่ศาลสั่งปรับเนื่องจากผิดสัญญาประกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 (ฎีกาที่ 3337/2516, ที่ 802/2517 และที่ 1406/2519)¹² หรือกรณีที่ศาลมีคำสั่งคำร้องเกี่ยวกับการขอคืนของกลางที่ศาลสั่งริบไว้ในคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 36 ซึ่งบุคคลที่กล่าวมาแม้จะมีใช่คู่ความในคดีแต่ก็เป็นผู้มีส่วนได้เสียในผลแห่งคำพิพากษาหรือคำสั่งก็มีสิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้¹³

สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความนั้น แม้จะเป็นฝ่ายเดียวกันไม่ว่าโจทก์หรือจำเลย ย่อมเป็นเอกเทศไม่ขึ้นแก่กัน ดังบทบัญญัติในมาตรา 197 ที่ว่า “เหตุที่มีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งฉบับหนึ่งแล้ว หากเป็นผลคัดสิทธิผู้อื่นซึ่งมีสิทธิอุทธรณ์ จะอุทธรณ์ด้วยไม่” ฉะนั้น การที่โจทก์มีทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายโดยที่หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปแล้ว อีกฝ่ายก็มีสิทธิอุทธรณ์ได้ด้วย ในทำนองเดียวกัน ถ้าจำเลยมีหลายคน จำเลยแต่ละคนย่อมมีสิทธิของตนในการอุทธรณ์ได้เช่นเดียวกันไม่ว่าจะมีจำเลยอื่นจะอุทธรณ์ด้วยหรือไม่ก็ตาม¹⁴ แต่อย่างไรก็ตาม

¹¹ พิศนภักดี วิจารณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2546), หน้า 346

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 119 วรรคแรกบัญญัติว่า “ในกรณีผิดสัญญาประกันต่อศาล ศาลมีอำนาจสั่งบังคับตามสัญญา ประกันหรือคမ်းที่ศาลเห็นสมควร โดยไม่ต้องฟ้อง เมื่อศาลสั่งประการใดแล้ว ฝ่ายผู้ถูกบังคับตามสัญญา ประกันหรือพนักงานอัยการมีอำนาจ อุทธรณ์ ได้” วิจารณ์ของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด”

¹³ พิศนภักดี เทชะบำรุง, คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 4 (สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ), หน้า 53

¹⁴ คณิง ฉายาใจ, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 2 (บริษัทโรงพิมพ์เดือนศุภา จำกัด, 2541), หน้า 160

ในส่วนของโจทก์นั้น หากเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ โจทก์ร่วมคงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เฉพาะข้อหาความผิดที่โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายด้วยเท่านั้น ยกตัวอย่างเช่น

ฎีกาที่ 9299/2539 ความผิดตามพระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 นั้น รัฐเท่านั้นที่ เป็นผู้เสียหาย โจทก์ร่วมมิใช่ผู้เสียหาย จึงขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ในข้อหานี้ไม่ได้ แม้ศาลชั้นต้น อนุญาตให้โจทก์ร่วมเข้าเป็นโจทก์ในคดีนี้ได้ ก็ต้องหมายถึงอนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ได้เฉพาะที่ โจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายในข้อหาความผิดฐานกระทำโดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291 เท่านั้น โจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ในข้อหาความผิดต่อ พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 ได้

ฎีกาที่ 680/2545 โจทก์ร่วมซึ่งเป็นผู้เสียหายที่ 1 เป็นผู้เสียหายเฉพาะข้อหาบุกรุก มิได้เป็นผู้เสียหายในข้อหาหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้เสียหายที่ 2 ดังนั้น แม้ศาลชั้นต้นมีคำสั่งอนุญาตให้โจทก์ ร่วมเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการ โดยมีได้ระบุว่า อนุญาตให้เข้าร่วมเป็นโจทก์ในความผิด ฐานบุกรุกซึ่งโจทก์ร่วมเป็นผู้เสียหายด้วยนั้น เมื่อศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง โจทก์มิได้อุทธรณ์ ข้อหาหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้เสียหายที่ 2 จึงยุติไปตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น โจทก์ร่วมไม่มีอำนาจ อุทธรณ์ ขอให้ลงโทษจำเลยในข้อหาหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้เสียหายที่ 2 ที่ศาลอุทธรณ์ภาค 7 พิจารณา อุทธรณ์ของโจทก์ร่วมในข้อหาหน่วงเหนี่ยวกักขังผู้เสียหายที่ 2 และพิพากษาลงโทษจำเลยจึงไม่ ชอบ

นอกจากนั้นแล้วสิทธิในการอุทธรณ์ในคดีอาญาข่อมไม่เสียไป ถึงแม้ว่าคู่ความฝ่าย หนึ่งฝ่ายใดจะได้เคยแสดงเจตนาว่าจะไม่ใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วก็ตาม แต่ถ้าหาก ภายหลังคู่ความดังกล่าวกลับเปลี่ยนใจก็สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจในการ อุทธรณ์หรือฎีกาจะต้องอาศัยเหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น¹⁵

2.1.1.1 ข้อสังเกตในเรื่องสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์

ถึงแม้ว่าคู่ความจะมีสิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาในคดีอาญาก็ตามแต่ก็ ยังมีข้อสังเกตเกี่ยวกับการอุทธรณ์หรือฎีกาคังต่อไปนี้

1. การอุทธรณ์หรือฎีกาจะต้องเป็นการโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ของศาลล่างเท่านั้น

การอุทธรณ์เป็นการโต้แย้งหรือคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ซึ่ง คู่ความฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายขอให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาและพิพากษาหรือสั่งคดีนั้นใหม่เป็นไป

¹⁵ ฎีกาที่ 302/2495

ตามความประสงค์ของคู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์นั้น ดังนั้นคู่ความฝ่ายที่เห็นฟ้องด้วยกับคำพิพากษาของศาลล่างแล้ว ไม่สามารถใช้สิทธิอุทธรณ์หรือฎีกาได้ ถึงแม้ว่าคู่ความฝ่ายดังกล่าวจะประสงค์ให้ศาลสูงวางแนวบรรทัดฐานไว้ก็ตาม (ฎีกาที่ 890/2490, ที่ 250-251/2536 และที่ 503/2536)¹⁶

2. การอุทธรณ์ในคดีอาญาจะต้องอุทธรณ์ตามลำดับชั้นศาลเท่านั้นจะอุทธรณ์โดยตรงไปยังศาลฎีกาแบบคดีแพ่งไม่ได้

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่ได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะอย่างเช่น การยื่นอุทธรณ์โดยตรงต่อศาลฎีกาในคดีที่อยู่ในเขตอำนาจศาลทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ เนื่องจากในคดีอาญานั้น การอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นทั้งข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายมีบัญญัติไว้โดยชัดเจนในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 193 วรรคแรกอยู่แล้วว่า “...ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์” จึงไม่สามารถนำทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในมาตรา 223 ทวิเรื่องการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น ในปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลฎีกาได้โดยตรง (Frog Appeal) และเมื่อกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในมาตราดังกล่าวได้บัญญัติไว้โดยชัดเจนอยู่แล้วจึงไม่อาจนำทบัญญัติในมาตรา 15 ที่ให้นำหลักเกณฑ์ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับ โดยอนุโลมได้¹⁷

3. คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อศาลเพื่อที่จะให้ลงโทษคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งฐานละเมิดอำนาจศาล

ในเรื่องความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลนั้นเป็นเรื่องระหว่างศาลและคู่ความฝ่ายหนึ่งซึ่งได้กระทำต่อศาลเท่านั้น คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลเพื่อขอให้ศาลลงโทษคู่ความฝ่ายดังกล่าวในเรื่องละเมิดอำนาจศาลได้ ทั้งนี้เพราะคู่ความฝ่ายที่จะอุทธรณ์ดังกล่าวไม่ใช่ผู้เสียหายในส่วนของศาลละเมิดอำนาจศาลแต่อย่างใด¹⁸

4. สิทธิในการอุทธรณ์จะต้องเกี่ยวข้องกับคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล

ตามข้อความในมาตรา 193 วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้น ” แสดงให้เห็นว่า เฉพาะคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นเท่านั้นที่มาราดังกล่าว ยอมให้อุทธรณ์ได้ ดังนั้น แม้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 24 (1) จะบัญญัติให้ผู้พิพากษาคนหนึ่งมีอำนาจออกหมายเรียก และหมายอาญาอันได้แก่ หมายจับ หมายขัง หมายจำคุก หมายค้น และหมายปล่อยได้ ก็ตาม แต่หมายเรียกและหมายอาญาดังกล่าวนั้น มิใช่คำพิพากษาหรือ

¹⁶ คณิง ฉาไชย, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2, หน้า 159-160

¹⁷ ฎีกาที่ 2810/2541, 6031/2541, 1156/42, 3946/2542, 5896/2544 และ 4483/2546

¹⁸ ฎีกาที่ 861/2503

คำสั่งของศาลชั้นต้นที่จะอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 193 วรรคหนึ่ง ดังนั้น หากคู่ความเห็นว่าการออกหมายเรียกหรือหมายอาญาของศาลชั้นต้น ได้กระทำไปโดยผิดพลาด หรือไม่ถูกต้องตามกฎหมายอย่างไร คู่ความก็ชอบที่จะร้องขอให้ศาลชั้นต้นนั้นพิจารณาสั่งแก้ไขเสียก่อน ต่อเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งอย่างไรแล้ว ถ้าไม่เห็นพ้องด้วย จึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์คัดค้านได้ แต่จะคว่นอุทธรณ์คัดค้านว่าการออกหมายอาญาของศาลชั้นต้นเป็นการไม่ชอบด้วยกฎหมายโดยทันทีไม่ได้เพราะหมายอาญาที่ศาลชั้นต้นออกนั้นมีใช้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่จะอุทธรณ์ได้ตามมาตรา 193 วรรคหนึ่ง¹⁹

ฎีกาที่ 2338/2536 หมายจำคุกเมื่อคดีถึงที่สุด เป็นหมายอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2(9) มีใช้คำพิพากษาหรือคำสั่งที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 และ 216 หากจำเลยเห็นว่าการออกหมายไม่ถูกต้องก็ต้องไปร้องขอให้ศาลชั้นต้นแก้ไขหมายนั้นเพื่อให้ศาลชั้นต้นพิจารณามีคำสั่งเสียก่อน จะคว่นฎีกาคือศาลฎีกาไม่ได้

นอกจากนั้นแล้ว การอุทธรณ์เพื่อโต้แย้งว่า การบังคับคดีไม่ชอบก็ไม่ใช่เป็นเรื่องการอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาหรือคำสั่งศาลแต่เป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลชั้นต้นเพื่อให้ทำการแก้ไขก่อน

ฎีกาที่ 7001/2544 การหักวันต้องขังของศาลชั้นต้นเป็นปัญหาในชั้นบังคับคดี การที่จำเลยฎีกาในเรื่องดังกล่าว จึงมิใช่เป็นการฎีกาโต้แย้งคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสองว่าพิพากษาคดีไม่ถูกต้องแต่ประการใด เป็นเรื่องที่จำเลยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามลำดับชั้นศาล ซึ่งหากจำเลยเห็นว่าศาลชั้นต้นออกหมายจำคุกหักวันต้องขังคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง จำเลยชอบที่จะยื่นคำร้องคัดค้าน โดยขอให้ศาลชั้นต้นดำเนินการแก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อน หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งประการใดจำเลยจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาได้เป็นลำดับ

ฎีกาที่ 8460/2544 ฎีกาของจำเลยที่ว่าศาลล่างทั้งสองมีคำพิพากษาให้พักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของจำเลยมีกำหนด 6 เดือน นับแต่วันพิพากษาซึ่งเมื่อนับถึงวันยื่นฎีกานี้ เป็นเวลาเกินกว่า 6 เดือนแล้ว หากศาลฎีกามีคำพิพากษายืนตามคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสอง ก็อาจมีผลทำให้จำเลยต้องถูกลงโทษด้วยการพักใช้ใบอนุญาตขับขี่เกินกว่า 6 เดือนนั้น เป็นข้อหาในชั้นบังคับคดี ซึ่งมีใช่เป็นการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลล่างทั้งสองที่พิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้อง โจทก์ว่าไม่ถูกต้องแต่ประการใดจึงเป็นเรื่องที่จำเลยต้องดำเนินการให้เป็นไปตามลำดับชั้นศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 และมาตรา 216 หากจำเลยเห็นว่าศาลชั้นต้นบังคับคดีตามคำพิพากษาให้พักใช้ใบอนุญาตขับขี่ของจำเลยไม่ถูกต้องตามพระราชบัญญัติ

¹⁹ ธานีศ เกศวพิทักษ์, สารนิพนธ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค 3-4 เล่ม 2, พิมพ์ครั้งที่ 1

จรรยาบรรณฯ มาตรา 157 ทวิ วรรคสอง ก็ชอบที่จะยื่นคำร้องคัดค้านต่อศาลชั้นต้นโดยขอให้แก้ไขให้ถูกต้องเสียก่อน หากศาลชั้นต้นมีคำสั่งเป็นประการใดแล้วจำเลยจึงจะใช้สิทธิอุทธรณ์ฎีกาต่อมาได้ตามลำดับ การที่จำเลยยกปัญหาดังกล่าวขึ้นฎีกาและศาลชั้นต้นสั่งรับฎีกานั้น เป็นการไม่ชอบศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยให้

5. กรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอำนาจเฉพาะตัวของศาลโดยตรง

แม้คู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งในคดีอาญาก็ตาม แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ให้เป็นอำนาจของศาลโดยเฉพาะแล้ว คู่ความก็ไม่สามารถที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ เช่น การรับรองให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 193 ครีหรือการรับรองให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 221

ฎีกา 685/2523 (ประชุมใหญ่) บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 ที่ว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดนั้น กฎหมายมอบให้เป็นดุลยพินิจอันเด็ดขาดของผู้พิพากษาผู้มีคำสั่งอนุญาตให้ฎีกา ศาลฎีกาไม่มีอำนาจพิเคราะห์อีกครึ่งหนึ่งว่าปัญหาที่อนุญาตให้ฎีกานั้น เป็นปัญหาสำคัญเช่นนั้นจริงหรือไม่

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 1712/2531 ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นสั่งคำร้องขออนุญาตฎีกาของจำเลยว่า ข้อเท็จจริงที่จำเลยขออนุญาตฎีกาไม่ใช่ปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุด ไม่อนุญาตให้ฎีกา การพิจารณาเช่นนั้น เป็นอำนาจเฉพาะตัวของผู้พิพากษาศาลชั้นต้นผู้สั่ง จำเลยจะอุทธรณ์คำสั่งให้ศาลฎีกาสั่งอนุญาตให้จำเลยฎีกาและรับฎีกาของจำเลยอีกหาได้ไม่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 221 บัญญัติให้เป็นอำนาจของผู้พิพากษาศาลล่างทั้งสองและอธิบดีกรมอัยการ โดยเฉพาะ ที่จะพิจารณารับรองฎีกา ศาลฎีกาไม่มีอำนาจรับรอง

คำสั่งคำร้องศาลฎีกาที่ 187/2542 การที่ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีในศาลชั้นต้นมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ฎีกา เป็นอำนาจเฉพาะของผู้พิพากษานั้น จำเลยจะอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาขอรับฎีกาของจำเลยอีกหรือจะขอให้ศาลฎีกาสั่งผู้พิพากษานั้นอนุญาตให้จำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงมิได้

6. กรณีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ดำเนินการตามขั้นตอนก่อน

ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ดำเนินการตามขั้นตอนก่อนนั้น คู่ความจะอุทธรณ์หรือฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลในทันทีไม่ได้ เช่น กรณีที่ศาลยกฟ้องเพราะเหตุที่โจทก์ไม่มาตามกำหนดคนนั้น แม้ไม่มีบทบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาลชั้นต้นที่ยกฟ้องโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 166 ก็ตาม แต่โจทก์จะต้องยื่นคำร้องเพื่อให้ศาลยกคดีของโจทก์ขึ้นพิจารณาใหม่ โดยแสดงให้ศาลเห็นว่า เนื่องจากมีเหตุอันสมควรทำให้โจทก์ไม่

สามารถมาตามกำหนดนัดได้ โจทก์จะยื่นอุทธรณ์ทันทีไม่ได้ถือว่าเป็นการข้ามชั้นตอนตามที่กฎหมายกำหนด²⁰

2.1.1.2 ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์

นอกจากข้อสังเกตดังกล่าวมาแล้ว ในส่วนของสิทธิของคู่ความเองก็มี ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์และฎีกาด้วยเช่นกัน โดยที่ข้อจำกัดสิทธินี้จะต้องเป็นสิ่งที่กฎหมายได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ²¹ สำหรับข้อจำกัดสิทธิที่กฎหมายได้ระบุไว้ดังกล่าวนี้ สามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

1. ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ข้อจำกัดสิทธิอุทธรณ์ในกรณีนี้มีอยู่หลายกรณีด้วยกันซึ่งสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

ก) คำสั่งของศาลในเรื่องคดีมีมูลในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง

ในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีคำสั่งว่าคดีมีมูลยอมทำให้คำสั่งศาลดังกล่าวเด็ดขาด คู่ความจะอุทธรณ์ไม่ได้²² แต่ถ้าศาลมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลนั้น โจทก์ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งดังกล่าวได้ตามหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องของการอุทธรณ์ แต่ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์และมีการไต่สวนมูลฟ้องนั้น ในส่วนของจำเลยไม่สามารถอุทธรณ์ได้ ทั้งนี้เพราะก่อนที่ศาลจะสั่งประทับฟ้อง จำเลยยังมีได้อยู่ในฐานะดังกล่าว²³

ข) การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยพิจารณาจากอัตราโทษ

ในกรณีนี้เป็นการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ โดยที่อัตราโทษดังกล่าวนี้จะต้องถือตามอัตราโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ไม่ใช่ความผิดตามที่พิจารณาได้ความ²⁴

การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้เป็นการห้ามทั้งโจทก์และจำเลย แต่อย่างไรก็ตาม ในส่วนของจำเลยนั้น ยังมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้ในกรณีดังต่อไปนี้

²⁰ ฎีกาที่ 2109/2529

²¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริง และข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์วันแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น”

²² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 170 บัญญัติว่า “คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูล โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยอรรถอุทธรณ์ฎีกา”

²³ ฎีกาที่ 2046/2525

²⁴ ฎีกาที่ 3231/2536, ที่ 4911/2537 และที่ 2590/2540

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่า 1,000 บาท²⁵

ค) การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น

สำหรับการห้ามอุทธรณ์ในปัญหาที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วในศาลชั้นต้นนั้น สามารถจำแนกออกได้ 2 ประการดังนี้

ค.1) การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น

โดยหลักเกณฑ์ทั่วไปนั้น ข้อกฎหมายที่ยกขึ้นในการอุทธรณ์จะต้องแสดงไว้โดยชัดเจนในอุทธรณ์และจะต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วในศาลชั้นต้น เว้นแต่ข้อกฎหมายดังกล่าวจะเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย เช่น ปัญหาเรื่องอำนาจฟ้อง²⁶ ปัญหาเรื่องฟ้องโจทก์เคลือบคลุม²⁷ ปัญหาเรื่องฟ้องโจทก์ขาดอายุความ²⁸ เป็นต้น นอกจากข้อยกเว้นในเรื่องข้อกฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยแล้ว ถ้าการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าวเกี่ยวกับเรื่องการไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยอุทธรณ์ เช่น ผู้อุทธรณ์ไม่ได้ยื่นอุทธรณ์ภายในกำหนด 1 เดือน²⁹ ศาลไม่ได้ส่งสำเนาอุทธรณ์ให้อีกฝ่ายหนึ่งแก่³⁰ เป็นต้น กรณีดังกล่าวแม้จะไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวในศาลชั้นต้นก็ตาม ผู้อุทธรณ์หรือศาลยกขึ้นอ้างได้เช่นเดียวกัน³¹

ค.2) การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195 คงบัญญัติแต่เพียงปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ไม่ได้กล่าวถึงข้อเท็จจริงแต่อย่างใด แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังสามารถนำหลักการ

²⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

²⁶ ฎีกาที่ 4301/2543

²⁷ ฎีกาที่ 822/2541 และที่ 3003-3004/2543

²⁸ ฎีกาที่ 7296/2543

²⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194 วรรคหนึ่ง

³⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 200

³¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 195

ห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวในศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225³² มาใช้บังคับในคดีอาญาได้โดยอาศัยหลักในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาว่ามีการตกลงยอมความกันระหว่างจำเลยกับผู้เสียหายหรือไม่ (ฎีกาที่ 2869/2524) หรือกรณีจำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้องแล้วจะอุทธรณ์ว่าไม่มีเจตนากระทำผิดไม่ได้ เพราะที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ได้ยกขึ้นว่ากล่าวมาแล้วในศาลชั้นต้น (ฎีกาที่ 1609/2535)

ง) การห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

หลักในข้อนี้อยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 วรรค 1 บัญญัติว่า “ ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยด้วย” ซึ่งหากผู้อุทธรณ์หยิบยกเอาปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยขึ้นอุทธรณ์ในคดีอาญา ศาลอุทธรณ์ก็ชอบที่จะนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 225 มาบังคับใช้โดยอนุโลมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 โดยพิพากษายกอุทธรณ์ของผู้อุทธรณ์เสียได้

การหยิบยกข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัยจากศาลอุทธรณ์นั้น ได้แก่ กรณีที่แม้หากศาลอุทธรณ์รับวินิจฉัยข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันไม่เป็นสาระแก่คดีดังกล่าวให้ก็ห้ามผลเปลี่ยนแปลงผลแห่งคดีไปไม่ เช่น ศาลชั้นต้นพิพากษายกฟ้องเพราะว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด จำเลยอุทธรณ์ว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุม ดังนี้ ข้อกฎหมายที่ว่าฟ้องโจทก์เคลือบคลุมหรือไม่ ในกรณีเช่นนี้เป็นข้อกฎหมายที่ไม่เป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย เพราะแม้ผลแห่งการวินิจฉัยจะเป็นฟ้องเคลือบคลุมหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่อาจมีผลเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาศาลชั้นต้น ซึ่งยุติไปแล้วว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดได้ (ฎีกาที่ 1699/2512)

³² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 225 บัญญัติว่า “ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่จะยกขึ้นอ้างในการยื่นอุทธรณ์นั้น คู่ความจะต้องกล่าวไว้โดยชัดแจ้งในอุทธรณ์และต้องเป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วโดยชอบในศาลชั้นต้น ทั้งจะต้องเป็นสาระแก่คดีอันควรได้รับการวินิจฉัย

ถ้าคู่ความฝ่ายใดมิได้ยกปัญหาข้อใดอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้น หรือคู่ความฝ่ายใดไม่สามารถยกปัญหาข้อกฎหมายใด ๆ ขึ้นกล่าวในศาลชั้นต้น เพราะเหตุการณียุติการไม่เปิดช่องให้กระทำได้ หรือเพราะเหตุเป็นเรื่องไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติว่าด้วยกระบวนการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ คู่ความที่เกี่ยวข้องย่อมมีสิทธิที่จะยกขึ้นอ้างซึ่งปัญหาเหล่านั้นได้”

จ) การห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

สำหรับการห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญามีหลักเกณฑ์ว่า ถ้าเป็นคำสั่งที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวนแล้วคู่ความที่ไม่เห็นด้วยกับคำสั่งนั้นจะอุทธรณ์ได้แย้งคำสั่งนั้นทันทีไม่ได้ แต่ต้องรอจนกว่าคดีนั้นเสร็จสำนวนและศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นที่สุดในคดีนั้นแล้ว ในส่วนของความหมาย กระบวนการในการอุทธรณ์และรายละเอียดอื่นๆ นั้น จะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

2. ข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ตามกฎหมายอื่น

การห้ามอุทธรณ์โดยกฎหมายอื่นสามารถพิจารณาได้จากตัวบทกฎหมายนั้นเองว่า มีการบัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ.2499 มาตรา 22 ซึ่งห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในทำนองเดียวกันกับการห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

2.1.2 สิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญาตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา

หลักกฎหมายพื้นฐานของสหรัฐอเมริกานั้นมีหลักว่าคู่ความฝ่ายที่แพ้คดีมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้ โดยในส่วนของโจทก์นั้นแต่เดิมศาลฎีกาของสหรัฐได้เคยวินิจฉัยไว้ในคดี *Palko v. Connecticut* ในปี ค.ศ. 1937 โดยยืนยันในการให้สิทธิแก่รัฐซึ่งเป็นโจทก์ในการอุทธรณ์คำพิพากษาในคดีอาญาได้ ทั้งนี้เพราะเป็นการดำเนินกระบวนการที่ไม่กระทบสิทธิคู่ความ อีกทั้งไม่เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแต่อย่างใด แต่ต่อมาคำวินิจฉัยในคดีดังกล่าวได้ถูกกลับโดยคำพิพากษาศาลฎีกาของสหรัฐในปี ค.ศ.1969 ในคดีของ *Benton v. Maryland* โดยในคดีดังกล่าวศาลพิพากษาว่า จำเลยไม่มีความผิดฐานโจรกรรม ต่อมาโจทก์ขอให้ดำเนินคดีแก่จำเลยในข้อหาเดียวกันสำหรับการกระทำอันเดียวกันอีก ซึ่งศาลฎีกาของสหรัฐในคดีดังกล่าววินิจฉัยว่าการดำเนินคดีดังกล่าวเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญของสหรัฐ ทั้งนี้เพราะคามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกาแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 มีหลักว่าห้ามมิให้ดำเนินคดีในเรื่องเดียวกันแก่บุคคลเดียวกันเป็นครั้งที่สองหรือเป็นไปตามหลัก *double jeopardy*^{33 34} ซึ่งหลักดังกล่าวขยายไปถึงการห้ามไม่ให้โจทก์อุทธรณ์คำพิพากษาที่พิพากษาว่าการกระทำของจำเลยไม่มีความผิดต่อศาลสูงอีก (*acquittal*) ซึ่งศาลฎีกาของสหรัฐได้

³³ รัฐธรรมนูญของสหรัฐแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 5 บัญญัติว่า “nor shall any person be subject for the same offense to be twice put in jeopardy of life or limb”

³⁴ Smith, E., C. and Spaeth, H., J., *The constitution of the United States with case Summaries* (Bicentennial edition: A Division of Harper & Row, 1966), pp. 128-129

วินิจฉัยวางหลักไว้ในปี 1975 ในคดี U.S. v. Jenkins และคดี U.S. v. Wilson³⁵ ถึงแม้ว่าพนักงานอัยการจะอุทธรณ์คำพิพากษาโดยอ้างหลักของ Final judgment ที่ปรากฏอยู่ใน 18 U.S.C. ข้อ 1291 ก็ตามแต่ข้ออ้างดังกล่าวกลับก็ถูกศาลสูงของสหรัฐปฏิเสธที่จะวินิจฉัยคดีซึ่งพนักงานอัยการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลล่างว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์³⁶

สำหรับจำเลยนั้นแค่เดิมศาลฎีกาของสหรัฐได้วินิจฉัยไว้ในคดี Mckane v. Duston ในปี ค.ศ. 1894 ซึ่งเป็นเรื่องที่ศาลปฏิเสธที่จะรับอุทธรณ์ของ นาย Mckane โดยให้เหตุผลว่า สิทธิของจำเลยในการอุทธรณ์คำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดไม่ใช่สิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ รวมทั้งไม่ใช่เป็นหลักกฎหมายใน Common law และไม่ใช่หลักพื้นฐานในกระบวนการนิติธรรม รัฐจึงไม่ถูกผูกพันที่จะต้องรับอุทธรณ์อีกทั้งยังเป็นดุลพินิจของศาลที่จะอนุญาตให้อุทธรณ์หรือไม่ก็ได้³⁷ ค่อมาคำพิพากษาดังกล่าวได้รับการวิจารณ์เป็นอย่างมากจนทำให้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการพิจารณาในเรื่องการอุทธรณ์ต่อมา กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของสหรัฐว่า การอุทธรณ์และฎีกาเป็นสิทธิของคู่ความก็ตามแต่ทุกมลรัฐได้ออกข้อบังคับว่า การอุทธรณ์และฎีกาถือเป็นสิทธิของคู่ความ³⁸ โดยในมลรัฐส่วนใหญ่จะยังมีกฎหมายของแต่ละมลรัฐบัญญัติไว้เพื่อเป็นการประกันสิทธิของจำเลยในการอุทธรณ์ทั้งคดีประเภท Felony และ Misdemeanor³⁹ และค่อมาศาลฎีกาของสหรัฐเองก็ได้วางแนวบรรทัดฐานไว้ในคดี Griffin v. Illinois โดยให้สิทธิแก่จำเลยในการอุทธรณ์คำพิพากษาคืออาญาเพื่อเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ของตนเอง หรือเพื่อแสดงว่าศาลอุทธรณ์กำหนดโทษรุนแรงเกินไป

สำหรับเนื้อหาของการอุทธรณ์นั้น จำเลยก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ในประเด็นเกี่ยวกับข้อกฎหมายได้ ยกตัวอย่างเช่น ความผิดพลาดในการเลือกคณะลูกขุน การรับฟังพยานหลักฐานในการพิจารณา การดำเนินกระบวนการที่ไม่มีทนายความ ข้อผิดพลาดในการตีความกฎหมาย เป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว จำเลยยังมีสิทธิในการอุทธรณ์ในประเด็นเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญได้อีกด้วย เช่น การจับหรือค้นโดยไม่ชอบ ความผิดพลาดในการสอบสวนและชี้ตัวจำเลย เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องพยานหลักฐานและทำให้การพยานที่มีอยู่ในสำนวนอยู่แล้ว จำเลยจะไม่มีสิทธิในการเสนอพยานหลักฐานและทำให้การพยานที่เกิดขึ้นใหม่ในการอุทธรณ์ได้ เว้นแต่พยานหลักฐานใหม่นั้นได้เพิ่งถูกค้นพบในภายหลัง⁴⁰

³⁵ Whitebread, C., H., Criminal procedure: An analysis of constitutional cases and concepts (The foundation press inc, 1990), pp. 492-493

³⁶ Lafave, W., R., Israel, J., H. and King, N., J., Criminal procedure, 4th ed (Thomson West, 2004), p.1283

³⁷ Ibid, pp.1272-1273

³⁸ Waldron, R., J., The Criminal Justice System, 4th ed (Harper & Row, 1989), p.113

³⁹ Lafave, W., R., Israel, J., H. and King, N., J., Criminal procedure, p.1273

⁴⁰ Bohm, R., M. and Haley, K., N., Introduction to criminal justice (Mcgrow-Hill, 1996), p. 291

ส่วนสิทธิที่เกี่ยวข้องเนื่องในการอุทธรณ์แต่เดิมนั้นในคดีอาญาซึ่งจำเลยถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดแล้วก็ไม่สามารถอุทธรณ์ได้เพราะไม่สามารถรับภาระในเรื่องค่าใช้จ่ายได้แต่ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 60 ศาลฎีกาของสหรัฐได้วินิจฉัยและวางบรรทัดฐานไว้ว่าจำเลยมีสิทธิที่จะอุทธรณ์โดยที่จำเลยจะต้องได้รับการจัดหาที่ปรึกษาในการอุทธรณ์โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย⁴¹ รวมทั้งเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องจัดหาที่ปรึกษาให้โดยที่จำเลยจะต้องได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากที่ปรึกษาดังกล่าวอีกด้วย⁴²

แต่อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่า สิ่งที่จะอุทธรณ์ได้นั้นจะต้องเป็นคำพิพากษาดังนั้นหากเป็นเรื่องของความเห็นของผู้พิพากษาในคดีนั้นๆ ก็คือ คำชี้ขาดของผู้พิพากษาซึ่งกระทำการในนามของอนุญาโตตุลาการก็ดี คู่ความก็ไม่สามารถที่จะอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้แต่อย่างใด⁴³ นอกจากนั้นแล้วถึงแม้จำเลยจะมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ตาม แต่การที่จะอุทธรณ์ในชั้นต่อไปยังศาลสูงนั้นกลับไม่เป็นสิทธิของจำเลยอีกต่อไปเนื่องจากการอุทธรณ์ในชั้นต่อไปจะต้องเป็นเป็นดุลพินิจของศาลที่จะต้องอนุญาตก่อน (discretion) กล่าวคือ คู่ความจะต้องยื่นคำร้องเป็นหนังสือที่เรียกว่า certiorari อธิบายว่าเหตุใดศาลสูงจึงต้องพิจารณาคดีนั้น และคู่ความฝ่ายตรงข้ามอาจโต้แย้งเหตุผลนั้นเป็นหนังสือจากนั้น ผู้พิพากษาทั้ง 9 คนของศาลสูงสุดจะเป็นผู้พิจารณาคำขอและคำโต้แย้งนั้น ซึ่งศาลจะรับคดีไว้พิจารณาต่อเมื่อผู้พิพากษาอย่างน้อย 4 คนลงคะแนนเสียงอนุญาตให้พิจารณา จากกลไกนี้ทำให้แต่ละปีศาลสูงพิจารณาคดีเพียง 125 คดี จากจำนวนที่ขออนุญาตอุทธรณ์ประมาณ 4,000 คดี⁴⁴

ถึงแม้ว่าจำเลยจะมีสิทธิอุทธรณ์ได้ก็ตาม แต่การอุทธรณ์ดังกล่าวต้องอยู่ในข้อบังคับของหลักเกณฑ์ที่เรียกว่า หลัก Final Judgment Rule (หรือเทียบได้กับคำสั่งระหว่างพิจารณาตามกฎหมายไทย) กล่าวคือ การอุทธรณ์จะกระทำได้ต่อเมื่อศาลได้พิจารณาจนเสร็จสิ้นและมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งหลักดังกล่าวถือเป็นข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ใช้ทั้งโจทก์และจำเลย⁴⁵ แต่อย่างไรก็ตามหลัก Final Judgment Rule นั้นก็มีข้อยกเว้นที่สามารถให้อุทธรณ์คำสั่งได้ หากคำสั่งดังกล่าวกระทบต่อสิทธิของคู่ความในระหว่างพิจารณาและคู่ความไม่สามารถแก้ไขเยียวยาได้โดยใช้วิธีการอุทธรณ์หลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาแล้ว ซึ่งข้อยกเว้นที่ให้อุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาได้นี้เรียกว่า หลัก The collateral order exception ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวโดยละเอียดในบทต่อไป

⁴¹ คดี Griffin v. Illinois, 1956

⁴² คดี Evitts v. Lucey และคดี Douglas v. California

⁴³ Ludes, F.,J. and Gilbert,H.,J., *Corpus Juris Secundum*, 4th (West publishing, co, 1979), p. 237

⁴⁴ วรรณชัย บุญปารุง, ธนกร วรปรัชญาฤๅ และศิริพันธ์ ภัทรน, *หลักและทฤษฎีกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง* เล่ม 2, หน้า 248

⁴⁵ Neubauer,D.,W. *Judicial Process Law, Courts and Politics in the United States* : (Books/Cole publishing company, 1991) , p.339

2.2. แนวคิดในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในคดีอาญา

การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในประเทศไทยนั้นแต่เดิมเราก็มีกฎหมายกำหนดห้ามในการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาไว้ กล่าวคือ ในประกาศตั้งศาลโบริสกาของคณะเสนาบดีสำหรับกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอีกสามศาล รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ ข้อ ๔ และประกาศห้ามไม่ให้อุทธรณ์ความในระหว่างพิจารณายังไม่ได้ตัดสิน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ มีหลักที่มีให้มีการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาจนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาก่อน เหตุที่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้สืบเนื่องมาจากการที่คู่ความมักจะอุทธรณ์คำสั่งศาลของล่างไปยังศาลสูงอยู่บ่อยครั้งทำให้การพิจารณาคดีเนิ่นช้า ไม่มีที่สิ้นสุด⁴⁶

สำหรับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยในปัจจุบันก็มีหลักในเรื่องการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาเช่นเดียวกันทั้งนี้สืบเนื่องจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีเจตนารมณ์ที่จะมุ่งคุ้มครองจำเลยเป็นหลักเพราะในคดีอาญานั้นศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้จนกว่าจะแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดและจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น⁴⁷ จำเลยจึงถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ก่อน การดำเนินคดีอาญาที่มุ่งคุ้มครองจำเลยดังกล่าวย่อมทำให้การดำเนินคดีจะต้องรวดเร็ว ค่อนข้างและเป็นธรรม⁴⁸ หลักการดังกล่าวทำให้การอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาก่อนเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาจึงเป็นการต้องห้ามทั้งนี้เนื่องจากหากยอมให้มีการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาในระบอบดังกล่าวย่อมทำให้ศาลล่างจะต้องส่งสำนวนให้ศาลสูงทำการพิจารณาในประเด็นที่มีการอุทธรณ์ก่อนทั้งๆที่ประเด็นในคดีหลักนั้นศาลล่างยังมิได้วินิจฉัยผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีหลักต้องรอไว้จนกว่าศาลสูงจะพิจารณาในประเด็นที่มีการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาอันเป็นประเด็นย่อยนั้นก่อน ทำให้การดำเนินคดียังล่าช้าอันเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ในการดำเนินคดีอาญาอย่างสิ้นเชิง

ในประเทศสหรัฐอเมริกาเองก็มีแนวคิดการห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในประเทศดังกล่าวมุ่งเน้นการบริหารจัดการคดีเป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคดีอาญา เนื่องจากในคดีอาญานั้นการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะต้องเป็นไปอย่างรวดเร็วซึ่งเป็นไปตามหลักของ A Speedy Trial ซึ่งอยู่ในรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 6 (the Sixth Amendment) หลักดังกล่าวถือว่าเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานในระบบกฎหมายของ Anglo-American โดยถูกนำไปใช้ในการดำเนินคดีทั้งในสหรัฐและมลรัฐ ซึ่งศาลฎีกาของสหรัฐได้

⁴⁶ ประกาศตั้งศาลโบริสกาของคณะเสนาบดีสำหรับกรุงเทพมหานครเพิ่มขึ้นอีกสามศาล รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ ข้อ ๔ และประกาศห้ามไม่ให้อุทธรณ์ความในระหว่างพิจารณายังไม่ได้ตัดสิน รัตนโกสินทรศก ๑๑๔ (โปรดดู ภาคผนวก ก และ ข)

⁴⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

⁴⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 8 บัญญัติว่า “นับแต่เวลาที่ฟ้องแล้วจำเลยมีสิทธิดังต่อไปนี้ (1) ได้รับการพิจารณาคดีด้วยความรวดเร็ว ค่อนข้างและเป็นธรรม”

วินิจฉัยวางหลักไว้ในคดี Smith v Hooy ไว้ สำหรับการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ขัดต่อหลักการดังกล่าวทำให้การดำเนินคดีนั้นล่าช้าและส่งผลที่ตามมาดังต่อไปนี้

ประการแรก ในกรณีที่จำเลยถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของจำเลยรวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อในเรื่องโอกาสการทำงานและชีวิตครอบครัวอีกด้วย นอกจากนี้แล้วยังจำเลยถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณานานเท่าใดก็ยิ่งทำให้จำเลยหาโอกาสหลบหนีจากเรือนจำมากขึ้น

ในกรณีที่จำเลยได้รับการปล่อยชั่วคราวในระหว่างการพิจารณานั้น หากการดำเนินกระบวนการพิจารณานานเท่าใดก็ส่งผลให้จำเลยมีโอกาสไปกระทำผิดอื่นๆ อีก รวมทั้งยังส่งผลให้สังคมและผู้เสียหายเกิดความหวาดกลัว

ประการที่สอง ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาจะก่อให้เกิดผลกระทบในเรื่องการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมจำเลยรวมทั้งทำให้สังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำผิดจากจำเลยได้รับการชดเชยอย่างล่าช้า

ประการที่สาม ความล่าช้าในการดำเนินกระบวนการพิจารณาย่อมทำให้ประสิทธิภาพในการเตรียมคดีของโจทก์และจำเลยเสียไปเพราะเมื่อระยะเวลาในการดำเนินคดียาวนานขึ้นย่อมทำให้พยานบุคคลจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้น้อยลงและพยานหลักฐานต่างๆ ในคดีสูญหายทำให้ยากต่อการนำมาพิสูจน์ต่อศาลในภายหลัง⁴⁹

ฉะนั้นแล้วในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลนั้นหากปล่อยให้คู่ความที่ไม่พอใจในคำสั่งของศาลซึ่งส่งไปในระหว่างพิจารณาทำการยื่นอุทธรณ์ทุกกรณีแล้วก็จะทำให้ศาลชั้นต้นต้องรอการพิจารณาไว้ก่อนเพื่อให้ศาลอุทธรณ์ทำการวินิจฉัยในประเด็นที่มีการอุทธรณ์ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณายังล่าช้า อีกทั้งการอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณาดังกล่าวจะทำให้คดีล่าช้ามากกว่ากรณีอุทธรณ์คำพิพากษาในกรณีทั่วไป ดังนั้นหลักในเรื่องการห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา (Final judgment rule) จึงมีขึ้นเพื่อป้องกันผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าวและยังเป็นการแก้ไขไม่ให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการประวิงคดีหรือบงกการพิจารณาของศาลอีกทั้งยังเป็นการขจัดปัญหาการแยกอุทธรณ์คำสั่งของศาลชั้นต้น (piecemeal) ซึ่งวิธีการดังกล่าวจะเป็นวิธีลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลสูงได้อีกวิธีหนึ่ง⁵⁰

⁴⁹ Lafave, W., R., Israel, J., H. and King N. J. , Criminal procedure, p.859

⁵⁰ Ibid., p. 1275